

PREMIJA OSIGURANJA ŽIVOTA I COVID-19

LIFE INSURANCE PREMIUM AND COVID-19

Glušac Danijela | Pravni fakultet, Univerzitet u Kragujevcu, Kragujevac, Srbija | danijela.vps@gmail.com

JEL klasifikacija: G22

DOI: 10.5937/trendpos2202055G

UDK: 616.98:578.834]:368.911.12

COBISS.SR-ID 81151753

Sažetak

Osiguranje, kao izvor težnji društva, predstavlja udruživanje svih onih koji su izloženi istoj opasnosti. Pandemija koronavirusa uticala je na različite aspekte života, pa tako i na industriju osiguranja. Osiguranje života predstavlja jednu od vrsta osiguranja gde su obaveze osiguravajućih društava prema osiguranicima tokom pandemije koronavirusa povećane. U radu se analizira normativni kompleks premije osiguranja sa specifičnostima i karakteristikama ove teme. Smatramo važnim da se na jednom mestu na sveobuhvatan način objasni premija kao bitan element ugovora o osiguranja života. Analiza uključuje kako je pandemija koronavirusa uticala na premiju osiguranja života. Ovaj period promena mogao bi biti prekretnica i dovesti do transformacionih promena u industriji osiguranja života. Oni koji su u stanju da se prilagode brzo na promene u okruženju, koji daju prioritet potrošaču osiguranja i koji ovu krizu vide kao priliku da počnu od nule i suštinski preispitaju način na koji posluju naći će brzo svoje mesto i kada se stvari smire.

Abstract

Insurance, as a source of society's aspirations, represents the association of all those who are exposed to the same danger. The coronavirus pandemic has affected various aspects of life, including the insurance industry. Life insurance is one of the types of insurance where the obligations of insurance companies to policyholders have increased during the coronavirus pandemic. The paper analyzes the normative complex of the insurance premium with the specifics and characteristics of this topic. We consider it important to comprehensively explain the premium as an essential element of the life insurance contract. The analysis includes how the coronavirus pandemic is affecting life insurance premiums. This period of change could be a turning point and lead to transformational changes in the life insurance industry. Those who are able to adapt quickly to changes in the environment, who prioritize the insurance consumer and who see this crisis as an opportunity to start from scratch and fundamentally rethink the way they do business will quickly find their place when things calm down.

Ključne reči: premija, osiguranje, osiguranje života, COVID-19, pandemija

Keywords: premium, insurance, life insurance, COVID-19, pandemic

1. Uvod

Premija (engl. *premium*, nem. *Prämie*) je naknada za osiguranje [1]. Zapravo premija osiguranja je iznos koji osiguranik, odnosno ugovarač osiguranja plaća osiguravaču za rizik koji on preuzima zaključivanjem ugovora o osiguranju [2]. Iz ugla tehnike osiguranja, premija je vrednost osiguranog rizika.

Visina premije zavisi od rizika koji osiguravač preuzima i za svakog osiguranika se određuje u skladu sa tarifnim sistemom osiguravača [3]. Visinu premije i osigurane sume sporazumno utvrđuju osiguravač i ugovarač osiguranja, na osnovu podataka u ponudi, godina života, pola, pristupne starosti osiguranika, pola, trajanja osiguranja i sl. Dana 1. marta 2011. godine Evropski sud pravde (C-236/09 Association belge des Consommateurs Test-Achats i dr.) doneo je odluku da od 21.12.2012. različite tarife za muškarce i žene nisu dozvoljene. Posle tog datuma osiguravači više ne smeju da koriste činioce pola za računanje premije. Takođe i Evropska komisija je izdala saopštenje kojom je čl. 5 st. 2 Direktive 2004/113 stavila van snage, jer je ta odredba omogućavala odstupanje od načela jednakog postupanja prema ženama i muškarcima [4]. Tarifa nije deo ugovora o osiguranju, pa premija koju ugovora osiguravač odnosno njegov zastupnik i ugovarač osiguranja ima prednost u odnosu na premiju određenu tarifom osiguravajućeg društva [5]. Generalno, premija osiguranja sastoji se od funkcionalne premije i režijskog dodatka. Funkcionalna premija sastoji se od tehničke premije, a može da sadrži i doprinos za preventivu ako je uračunat u premiju osiguranja [6].

U nemačkom pravu poznato je osiguranje bez plaćanja premije (Praemienfreie Versicherung) [7]. Osiguranik može u svakom trenutku, na kraju tekućeg perioda osiguranja, zahtevati konverziju osiguranja u osiguranje bez premija ukoliko je dostignuta minimalna ugovorena osigurana suma osiguranja. Ako ova nije dostignuta, osiguravač je obavezan na zahtev ugovarača osiguranja da plati otkupnu vrednost polise uvećanu za odgovarajuću dobit.

2. Vrste premije

Premija kod osiguranja života se sastoji iz dva dela: riziko-premija je dovoljna za pokriće rizika, odnosno za isplate za smrtne slučajeve, dok se štedna premija izdvaja u fond matematičke rezerve služeći za obezbeđenje isplata osiguranih suma pri isteku osiguranja [8]. Neophodno je napraviti razliku između prirodne premije, riziko premije, štedne premije i riziko-osigurane sume.

Osiguranje života sa prirodnom premijom zapravo predstavlja osiguranje na jednu godinu, koje se zaključuje svake godine i to uvek sa drugom premijom koja se izračunava na osnovu starosti osiguranika. To znači da osiguranik uvek plaća premiju čija visina zavisi od njegovih godina starosti, pa je rizik smrti uvek osiguran na jednu godinu. Iz tog razloga se i kaže da je prirodna premija zapravo riziko premija za jednu godinu. Prirodna premija raste sa brojem godina starosti, pa je značajna razlika u visini ove premije na početku i na kraju perioda plaćanja. Iako je primena prirodne premije matematički opravdana, smatra se da je nepraktična, pa se u praksi izračunava prosečna premija koja je ista za celo trajanje osiguranja. Prosečna premija je uvek izražena za čitav niz godina u jednom, obično stalnom iznosu, bilo sa doživotnim ili privremenim plaćanjem. Za razliku od prirodne premije koja je u prvim godinama osiguranja značajno niža u odnosu na kasnije godine osiguranja, prosečna premija je viša u prvim, a niža u kasnijim godinama trajanja osiguranja. Riziko premija je razlika između ukupne neto premije i štedne premije. Riziko premija je prirodna premija za riziko osigurani kapital. Osiguravajuća kompanija od naplaćene neto premije koristi samo riziko premije za pokriće rizika, a štednu premiju odvaja na štednju uz kamatu. Stoga se može reći da je matematička rezerva u određenom trenutku zapravo zbir do tog momenta ukamaćenih dospelih štednih premija [9].

Među vrstama premije u zavisnosti da li se premija plaća jednokratno ili sukcesivno, razlikujemo tekuću premiju ili mizu. Tekuća premija se uglavnom plaća sukcesivno, i to po pravilu godišnje, kod dugoročnih osiguranja. Miza premija je ona premija koja se uplaćuje odjednom, za ceo period osiguranja. Potom premija može biti nedeljiva i deljiva. Ako bi osiguravač imao pravo na preostali deo premije i nakon što dođe do prestanka osiguranja radi se o nedeljivoj premiji [10]. U prošlosti je bilo više suprotstavljenih stavova u prilog i protiv nedeljivosti deljivosti premije. U prilog nedeljivosti premije iznose se pre svega tehnički razlozi. Osiguravač je kalkulisao sa fiksnim premijama i nije mogao da vodi računa o nepredviđenim prestancima rizika pre isteka roka osiguranja, dok je nastupanje osiguranog slučaja računato prema računuu verovatnoće. Prema načelu deljivosti premije, ako se isto posmatra sa tehničke strane osiguranja, prestankom osiguranja pre roka i šanse za ostvarenje rizika se smanjuju [11]. U našem pravu je prihvaćen princip deljivosti premije što vidimo u čl. 909 st. 3 Zakona o obligacionim odnosima. Ako se osigurani slučaj dogodio pre nego što je utvrđena netačnost ili nepotpunost prijave, ili posle toga ali pre raskida ugovora, odnosno pre postizanja sporazuma o povećanju premije, naknada se smanjuje u srazmeri između stope plaćenih premija i stope premija koje bi trebalo platiti prema stvarnom riziku. Znači osiguravač je dužan da vrati deo premije u slučaju kada je raskinut ugovor o osiguranju iz razloga u navedenom članu. U slučaju stečaja ugovarača osiguranja, osiguranje se nastavlja, ali svaka strana ima pravo da raskine ugovor o osiguranju u roku od tri meseca od otvaranja stečaja, u kom slučaju stečajnoj masi ugovarača pripada deo plaćene premije koji odgovara preostalome vremenu osiguranja [12]. Premija može biti određena ili određiva.

Načini određivanja premije osiguranja života

Plaćanje se vrši bilo osiguravaču bilo zastupniku. Osiguravajuća društva nude različite mogućnosti plaćanja: onlajn plaćanja rata platnim karticama, plaćanje premije putem trajnog naloga i plaćanje premije platnim karticama u poslovnicaama [13]. Interesantno je da je Axa osiguranje ponudilo mogućnost plaćanja premije u bitkoinima. Uvideli su da je pandemija koronavirusa ubrzala digitalnu transformaciju i pojačala interesovanje za kriptovalute [14]. Razlikujemo dva postupka kada je u pitanju određivanje premije u osiguranju:

- Postupak sadašnje vrednosti (ovde se primenjuje opšti obrazac: sadašnja vrednost premije=sadašnja vrednost obaveze + sadašnja vrednost troškova).
- Postupak ispitivanja dobitka (za određeni cenovnik premija podešavaju se prihodne i rashodne stavke, dolazi se do željenog dobitka u određenom vremenskom rasponu) [15].

Visina premije zavisi od nekoliko elemenata i to: verovatnoće nastanka osiguranog slučaja (utvrđuje se na temelju tablica smrtnosti, odnosno godišnje stope smrtnosti), visine osiguranih suma (odnos premije i osigurane sume), pristupne dobi osiguranika (razlika između kalendarske godine u kojoj se zaključuje osiguranje i kalendarske godine u kojoj je osiguranik rođen), trajanje ugovora (po principu da duže trajanje znači manju premiju), načina plaćanja (odjedanput ili u ratama), troškova sprovođenja poslova osiguranja, ukalkulisane stope dobiti-profita itd. [16]. Premija osiguranja života zavisi od tri računске osnovice: o smrtnosti, o kamatama i o troškovima. Osnovno načelo kalkulacije premije u životnim osiguranjima je načelo ekvivalencije, prema kojem očekivane isplate osiguravača i očekivane uplate ugovarača osiguranja moraju biti jednake [17].

Postavlja se pitanje šta se dešava u slučaju neslaganja ugovorene premije i one navedene u pravilima osiguranja. Ovde će se primeniti ona premija koja je ugovorena, a ako se dokaže da je unesena premija na štetu ugovarača osiguranja, onda ugovarač ima pravo da zahteva primenu opštih pravila osiguranja. Ako je premija određena na osnovu netačno prijavljenih okolnosti o težini rizika ili prećutkivanja značajnih okolnosti primenjuju se određene zakonske odredbe. Interesantan

je i stav starije sudske prakse ako u ugovoru nije navedena visina premije, niti je osiguravač uz ugovor priložio tarifu premiju, osiguranik nije obavezan nesrazmernom premijom čak i ako je u ugovoru navedeno da premiju plati po tarifi osiguravača [18].

U prvim godinama osiguranja premija nije u skladu sa načelom proporcionalnosti. Kod osiguranja lica rizik se tokom godina povećava i da bi se izbeglo plaćanje varijabilne premije osiguranja, premija je u prvim godinama veća, čime se formira fond matematičke rezerve.

Mesto, vreme i način plaćanja premije kod ugovora o osiguranju života

Premija se plaća u ugovorenim rokovima, a ako treba da se isplati odjednom, plaća se prilikom zaključenja ugovora [12]. Ugovarači se mogu sporazumeti da premija dospeva za plaćanje i u nekom kasnijem trenutku. Opštim uslovima osiguranja se detaljnije reguliše plaćanje premije. Što se tiče našeg prava ZOO ne sadrži odredbe da li se plaćanje premije vrši prilikom potpisivanja polise osiguranja ili lista pokrića ili čak u kraćem roku posle zaključenja ugovora.

Prema čl. 33 st. 1 nemačkog Zakona o osiguranju osiguranik je dužan da plati jednokratnu premiju ili, ako su ugovorene tekuće premije, prvu premiju odmah nakon isteka roka od 14 dana po prijemu polise osiguranja. Ovde se primenjuju i opšta pravila ZOO o ispunjenju obaveza. Ako se plaćanje vrši posredstvom banke ili druge organizacije kod koje se vodi račun poverioca, smatraće se, ukoliko ugovorne strane nisu drukčije odredile, da je dug izmiren kada banci, odnosno organizaciji kod koje se vodi račun, stigne novčana doznaka u korist poverioca ili nalog (virman) dužnikove banke, odnosno organizacije da odobri računu poverioca iznos označen u nalogu [12]. U skladu sa opštim pravilima ZOO ugovarač osiguranja može isplatiti premiju i pre roka. Još jedno otvoreno pitanje je da li osiguravač ima obavezu da podseća ili opominje ugovarača osiguranja na dospelost plaćanja premije. Mišljenje je da o tome sam ugovarač osiguranja ili drugo zainteresovano lice treba da vodi računa [18].

Ukoliko je ugovoreno plaćanje jednokratne ili godišnje premije, premija se plaća bez dodatnih troškova. Godišnja premija može se plaćati i u polugodišnjim, tromesečnim ili mesečnim ratama, ali uz doplatu dodatnih troškova [19]. Ugovarač osiguranja dužan je platiti premiju osiguranja, ali je osiguravač dužan primiti isplatu premije od svakog lica koje ima pravni interes da ona bude plaćena [12]. Ovde se postavlja pitanje ko ima interes za plaćanje premije. Pretpostavlja se da su to: korisnik osiguranja, naslednici, poverioci kod riziko osiguranja života itd. Neplaćanjem premije ova lica bi snosila posledice.

Mesto plaćanja premije je mesto u kome ugovarač osiguranja ima svoje sedište, odnosno prebivalište, ako ugovorom nije određeno neko drugo mesto [12]. Kod osiguranja života to se navodi u ponudi osiguranja života. Zahtev osiguravača da ugovaraču osiguranja plati premiju u mestu različitom od onoga koje je navedeno u ugovoru značilo bi da osiguravač preuzima i troškove i rizik plaćanja u tom drugom mestu [16].

3. Uticaj covid-19 na premiju osiguranja života

Proglašenjem pandemije koronavirusne bolesti 2019. (COVID-19) industrija osiguranja i vlade širom sveta postale su svetionici nade u kojima su ljudi tražili spas od potpunog uništenja. Međutim, zbog brzog porasta slučajeva zaraženih ljudi, pandemija je finansijski oslabila neke osiguravajuće kompanije. Osiguravajuća društva su bila različito pogođena u zavisnosti od različitih faktora kao što su likvidnost, njihov rizik portfolija, oslanjanje na reosiguranje, nivo slobodnih sredstava i zaštita koju imaju reosiguravači [20].

Kako bi se smanjio negativan uticaj pandemije na osiguranje smatramo da je neophodno davanje ažurnih i istinitih informacija osiguranicima od strane osiguravajućih društava, koja

najčešće, zbog politike vlada pokušavaju da sakriju prave razmere pandemije nedovoljnim izveštavanjem o broju zaraženih i umrlih.

Neophodno je raditi na prevenciji, potom promovisanju istraživanja vakcina i upozoravanju javnosti na posledice pandemije kako bi se u budućnosti bolje pripremili na neke druge moguće pandemije. Iako osiguravajuća društva zaostaju za npr. bankama kada su u pitanju digitalne inovacije, pandemija je ipak dovela do prelaska sa fizičkog na „digitalni kontakt“. Samim tim osiguravajuća društva moraju da se zaštite od sajber prevara i da pristupe primeni bezbednosnog i regulatornog okvira kako bi zaštitila svoje klijente [26].

Uticaj na osiguravajuća društva životnog osiguranja biće značajniji ukoliko dođe do produžene ekonomske recesije uzrokovane pandemijom COVID-19. Osim akumuliranog rizika po osnovu smrti većeg broja osiguranih ljudi, potencijalna opasnost za osiguravače uključuje i [21]:

- 1) Smanjenje potrošačke snage potrošača u kratkom vremenskom razdoblju zbog usporavanja ekonomske aktivnosti i pada nivoa zaposlenosti. Osiguravači su odgovorili odlaganjem plaćanja premije u pokušaju da se zaustavi potencijal za velik broj raskida ugovora o životnom osiguranju.
- 2) Sa padom potrošačke moći i zbog nestabilnosti tržišta dolazi i do nepoverenja potrošača osiguranja.
- 3) Pored smanjenja zaključivanja novih ugovora o osiguranju života, došlo je i do značajnog pada tržišnih vrednosti finansijskih plasmana životnih osiguravača kao i pada kamatnih stopa. U slučaju pojedinih osiguravača životnih osiguranja, ova „perfektna oluja“ dovela je do potrebe razmatranja različitih aktivnosti uključujući i smanjenje troškova.
- 4) Treba imati na umu da ne znači da će velika smrtnost uticati na velike gubitke za osiguravače životnih osiguranja. Međutim, postoji rizik da se smrtnost može povećati usled straha ili traženja medicinske nege.

Osnovna neizvesnost u vezi sa direktnim i indirektnim efektima virusa, pogrešni koraci u politici, netačne prognoze i neizvesnost oko dugoročnijih posledica predstavljali su izazove za industriju životnog osiguranja, koji se oslanja na tačne procene rizika od smrtnosti. Istraživanjem kojim je obuhvaćeno oko 800.000 polisa iz 96 kompanija u SAD-u navedenih na Compulife-u, ključnom distributeru ponuda životnog osiguranja, analiziran je uticaj COVID-19 na cene životnog osiguranja i na ponudu polisa. Jedno od ključnih predviđanja je bilo da bi premije osiguranja trebalo da reaguju na egzogene promene u ukupnom riziku, što se upravo i dogodilo zbog COVID-19. Analiziran je uticaj povećanog rizika smrtnosti na premije i ponude životnog osiguranja, dobro poznate i široko prihvaćene varijacije u riziku od smrtnosti od COVID-19 koje potiču od starosti i komorbiditeta. Za osobe sa hroničnim stanjima ili poodmaklim godinama daleko je veća verovatnoća da će biti hospitalizovani ili umreti od virusa [22].

Zbog izazova u plaćanju premije i pada potražnje za novim polisama osiguranja, visina prihoda od poslova osiguranja je opala u kontekstu pogoršanja makroekonomskog okruženja. Istovremeno su eskalirali tržišni i kreditni rizici (zbog povećane volatilnosti na finansijskim tržištima, snižavanja kamatnih stopa i pogoršanja kreditnog rejtinga izdavaoca dužničkih finansijskih instrumenata) [23]. Premija životnog osiguranja će se povećati zbog porasta smrtnosti, bez obzira na pandemiju koronavirusom [24].

Prema podacima Narodne banke Srbije premije životnog osiguranja su u prvih šest meseci 2020. godine čak porasle za tri odsto u odnosu na 2019. godinu [25]. Ovo nedvosmisleno potvrđuje hipotezu da je pandemija dovela do povećanja potražnje za životno osiguranje i do podizanja svesti ljudi o potrebi da se zaštite od rizika starosti i smrti.

4. Zaključak

Pandemija COVID-19 stvorila je značajnu neizvesnost, sa strašnim predviđanjima smrtnosti iz ranih prognoza, što je rezultiralo široko rasprostranjenom intervencijom vlada i većim individualnim merama opreza koje su smanjile projektovani broj smrtnih slučajeva. Dok pandemija traje, osiguravači moraju naučiti da daju ažurne i istinite informacije osiguranicima, moraju biti proaktivni, a ne reaktivni u svom odgovoru i biti spremni u svakom trenutku za najgore scenarije. Oni moraju nastaviti da rade da zadrže poverenje klijenata. Osiguravajuća društva treba značajno da prošire paletu proizvoda i usluga te da se pozicioniraju kao finansijske institucije koje mogu zadovoljiti sve finansijske potrebe i zahteve štediša i ulagača u svim vremenima. U Republici Srbiji povećana je svest o osiguranju života, pa je povećana ukupna premija životnog osiguranja tokom trajanja pandemije virusa. Ovaj trend rasta treba nastaviti obrazovanjem i informisanjem ljudi o karakteristikama i prednostima ove vrste osiguranja.

5. Bibliografija

- [1] Wieser F., *Versicherungsvertragsrecht*, LexisNexis, Viena, 2015., s. 83.
- [2] Tasić A., *Osnovi osiguranja*, Privredno-finansijski vodič, Beograd, 1976., str. 627.
- [3] Od čega zavisi visina premije i kojom dinamikom mogu da je plaćam? preuzeto 1.9.2022. godine sa <https://www.otposiguranje.rs/najcesca-pitanja/koliko-iznosi-najniza-godisnja-premija-i-koji-su-nacini-placanja-premije/>
- [4] Pärli K., Verbot geschlechtsspezifischer Prämien bei Versicherungsverträgen: Urteil des Europäischen Gerichtshofes vom 1. März 2011, Rs C-236/09 (Vorabentscheidungsverfahren)., *HAVE Haftung und Versicherung*, Nr. 2/2011, s. 153.
- [5] Džidić M., Ćurković M., *Pravo osiguranja*, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, 2017., str. 183.
- [6] Zakon o osiguranju ("Sl. glasnik RS", br. 139/2014 i 44/2021), čl. 114.
- [7] *Versicherungsvertragsgesetz*, VVG vom 7. September 2011, čl. 165.
- [8] Žarković N., *Životna osiguranja*, Skonto, Novi Sad, 2011., str. 81.
- [9] Raićević A., *Matematička rezerva životnih osiguranja*, Matematički fakultet, 2015., str. 65.
- [10] Jankovec I., Miladinović Z., *Pravo osiguranja*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu, 2006., str. 23.
- [11] Jovanović V., *Osiguranje u privredi*, Zagreb, 1962, str. 40.
- [12] Zakon o obligacionim odnosima ("Sl. list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, "Sl. list SRJ", br. 31/93, "Sl. list SCG", br. 1/2003 - Ustavna povelja i "Sl. glasnik RS", br. 18/2020), čl. 923 st. 1., čl. 912. st. 2, čl. 318 st. 1, čl. 912. st. 1, čl. 912, st. 3.
- [13] Načini plaćanja, preuzeto 1.9.2022. sa <https://www.uniqa.rs/UNIQA/58/Kontakt-i-usluge/Nacini-placanja>
- [14] Bitcoin als neue Zahlungsoption, preuzeto 1.9.2022. sa <https://www.axa.ch/de/ueber-axa/blog/trend/bitcoin-kryptowaehrung-zahlungsmoeglichkeiten.html>
- [15] Lisov M., Žarković N., *Ekonomске i tehničke osnove osiguranja*, Fakultet tehničkih nauka, 2010., str. 181-182.
- [16] Ćurković M., *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, Inženjerski biro, 2009., str. 108.
- [17] Andrijašević S., *Životna osiguranja i upravljanje portfoliom životnih osiguranja*, Ekonomski pregled, 1999., 5-6: str. 568.
- [18] Jovanović S., *Premija osiguranja neživotnih grana*, Revija za pravo osiguranja, 2007, 4: str. 25.
- [19] Opšti uslovi za osiguranje života Wiener Städtische osiguranje a.d.o. od 6.5.2020. godine, čl. 7 st. 3.

-
- [20] Babuna P., Yang X., Gylilbag A., Awudi D. A. , Ngmenbelle D., Bian D., The Impact of COVID-19 on the Insurance Industry. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2020., 17(16): pp. 11.
- [21] Njegomir, V., Uticaj COVID-19 na osiguranje, *Osiguranje i naknada štete*, Valjevo, 2020., str. 41.
- [22] Harris, T., Yelowitz, A., Courtemanche, C., Did Covid-19 change life insurance offerings?, *Journal of Risk and Insurance*, 2020., 17 (16): pp 832.
- [23] Kočović, J., Rakonjac-Antić, T., Koprivica, M., Rizik pandemije – pretnja ili šansa za delatnost osiguranja?, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 2020., 29(2): str. 16.
- [24] Labudović Stanković, J., Premije u osiguranju života i Kovid-19, *Evropska Revija Za Pravo Osiguranja*, 2021., 3: str. 26.
- [25] Podaci o poslovanju društava za osiguranje, preuzeto 1.9.2022. godine sa <https://nbs.rs/sr/finansijske-institucije/osiguranje/poslovanje/>
- [26] Radić N., Novi izazovi za bankarstvo, finansijske usluge i osiguranje, *Trendovi u poslovanju*, 2021., 17(1): str. 76.

Datum prijema rada:21.09.2022.

Datum prihvatanja rada:02.11.2022.